

Марина Кожокар

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича

ORCID ID 0000-0003-1658-3549

DOI 10.24139/2312-5993/2017.05/105-121

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ЕТНІЧНИХ СТУДЕНТСЬКИХ ТОВАРИСТВАХ БУКОВИНИ АВСТРО-УГОРСЬКОГО ТА РУМУНСЬКОГО ПЕРІОДІВ

Метою даного дослідження, визначеною автором, став аналіз мети, завдань, закономірностей і особливостей виховної діяльності етнічних студентських організацій, що діяли в Чернівецькому університеті в австро-угорському та румунському періодах. У статті розглянуті основні компоненти виховання в таких етнічних студентських товариствах, як румунські «Arboroasa», «Junimea», німецькі «Gotia», «Dacia», «Alemania», польське «Ognisko» тощо. Метою діяльності цих товариств стало виховання освічених, культурних членів суспільства із яскраво виокремленою національною ідентифікацією, а також розвиток благодійності. Розглянуто основні форми діяльності: конференції, літературні та музичні вечори.

***Ключові слова:** Буковина, етнос, виховання, норми, поведінка, спілки, студенти, товариства, університет.*

Постановка проблеми. Актуальною проблемою сьогодення є формування молоді особистості, якій притаманні патріотизм та національна самоідентифікація, прагнення до самовдосконалення й навчання протягом життя; у якій необхідно виховувати основні норми, ідеали, принципи, суспільні цінності, правила поведінки тощо. Однією з інституцій, що займається цією проблемою, є громадські студентські формації сучасних закладів освіти України.

Розв'язання завдань національного виховання, набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої моральної та міжнаціональної культури особистості, формування рис громадянина української держави, розвиненого духовно, фізично досконалого, із високим рівнем моральної, естетичної, правової, трудової, екологічної культури, вимагає докорінної перебудови виховної роботи у вищих навчальних закладах.

Обізнаність із педагогічними ідеями та освітньою діяльністю видатних діячів минулого та їх творче використання належить до найдієвіших чинників, що зумовлюють прогрес педагогічної теорії та практики. Використання творчих пошуків та знахідок попередників дозволяє поєднати сучасне з минулим, накреслити основні тенденції майбутнього розвитку, забезпечити єдність та наступність історико-педагогічного процесу.

Звернення до історичного досвіду нашої країни є особливо актуальним у часи активних пошуків нових шляхів суспільного розвитку, що несе зміну підходів до розбудови системи вищої освіти, оскільки вона

сприяє вихованню суспільної свідомості й виступає гарантом його стабільності. Висхідною умовою сучасного реформування системи національної освіти є вивчення історичного досвіду, що дозволить спрогнозувати її функціонування в перспективі й уникнути помилок минулого. Особливий інтерес у цьому відношенні становить період кінця XIX – перша третина XX століття, який характеризується інтенсивними соціально-економічними та культурними перетвореннями, великою кількістю реформаторських процесів у освітній галузі.

Аналіз актуальних досліджень. Характерною рисою сучасних розвідок громадського руху краю другої половини XIX – першої половини XX ст. стала відмова від ідеологічної штучності щодо діяльності різних громадських спільнот західноукраїнських земель, перегляду результатів їх діяльності, відзначення активістів і діячів того часу. Питання педагогічної діяльності молодіжних організацій університетів, зокрема на західноукраїнських землях XIX–XX ст., стали предметом зацікавлення сучасних дослідників (О. Винничук, Т. Завгородня, В. Леник, В. Мокляк, Р. Пальчевський, Б. Савчук, І. Стражнікова, С. Черкасова, О. Юзик), щоправда здебільшого ці дослідження територіально обмежувалися Галичиною.

До наукових праць, що виокремлюють соціально-політичне та культурне життя національних спільнот у контексті громадського руху населення Буковини, відносимо дослідження О. Гнатчук, А. Горука, О. Добжанський, І. Дутчак, О. Міхаєса, М. Кушнір, М. Нікірса, С. Осачука, І. Піддубного.

Різним аспектам всебічного виховання молоді Буковини досліджуваного періоду, здебільшого фізичному вихованню, приділяли увагу Н. Гнесь, В. Мужичок, Т. Палагнюк, О. Цибанюк [3–9]. Проте питання організації виховання молоді в громадських студентських товариствах Чернівецького університету залишилися переважно поза увагою вчених.

Мета дослідження: визначити і проаналізувати мету, завдання, закономірності й особливості виховної діяльності етнічних студентських організацій, що діяли в Чернівецькому університеті в австро-угорському та румунському періодах.

Методи дослідження: конкретно-пошукові (пошук літератури, архівних джерел та матеріалів з проблеми дослідження); теоретичні (аналіз, систематизація, класифікація та узагальнення зібраних джерел), порівняльно-зіставний (зіставлення подій та фактів).

Виклад основного матеріалу. Студентство буковинського університету представляло всі основні етнічні групи, що проживали в краї, і, звичайно, його представники не залишались осторонь власних національних інтересів, а, навпаки, ставали найактивнішими учасниками національної роботи. Одразу після створення Чернівецького університету 22 грудня 1875 року в столиці герцогства Буковина організоване румунське студентське товариство «Arbogoasa». Про його популярність говорять такі

дані: 44 з 54 румунських студентів виявили бажання стати учасниками її діяльності [10, 11–14].

Метою товариства стало виховання освічених, культурних членів суспільства із яскраво виокремленою національною ідентифікацією, а також розвиток благодійності в суспільному контексті. Виходячи зі статутних положень, основними напрямками діяльності студентського товариства «Arboroasa» були визначені патріотичний, культурно-просвітницький, благодійний та розважальний.

Відповідно, основним завданням стало створення і зміцнення авторитету румунської спільноти в краї і в світі. Для цього систематично організовувались конференції з національної історії і літератури, літературні та музичні вечори, зокрема на виїзді. Протягом 1875–1877 років таких заходів було проведено близько 25, майже 2 рази на місяць. І саме виїзні форми діяльності привернули увагу десятків любителів музики, літератури. Серед «двигунів» такої роботи окреме місце займав композитор Ч. Порумбеску [11].

Наявністю власної бібліотеки могла похизуватися не одна громадська спілка, а облаштованою читальною залюю тільки «Arboroasa». Саме це приміщення стало центром всіх заходів будь-якого спрямування: тут листувалися зі студентськими громадами інших країн, планували розважальні концерти та свята, доглядали за книжковим фондом тощо [14, 40–45]

Благодійність розглядалася членами товариства як обов'язкова систематична робота не тільки в межах спілки, а і як державний провідний напрям. У цьому контексті товариство організувало стипендію найкращим студентам, безкоштовну медичну допомогу всім бажаним, збір речей для малозабезпечених жителів краю. Протягом 1876 року стипендію товариства було виплачено 16 студентам Чернівецького університету.

11 листопада 1877 року діяльність «Arboroasa» була скасована імперською владою. Причиною закриття став арешт активістів Ч. Порумбеску, О. Попеску, К. Мораріу. Саме так зреагувала влада на телеграму співчуття у м. Ясси (Румунія) з нагоди 100 років зісрати Григора III Гика (який відмовив Австрії у передачі території Буковини – М.К.). Австрійська імперська влада кваліфікувала цей факт як акт державної зради [4].

Заборона товариства викликала бурхливу реакцію в румунській пресі, товариствах та дипломатичних колах. Зокрема, стаття С. Розетті неодноразово передруковується в газетах Бухаресту і Ясс із цитування офіційного повідомлення від віденського уряду. Основною думкою автора стало визначення антирумунської політики австро-угорської влади по відношенню саме для буковинських румунів [14].

Після суду, що відбувся в Чернівцях на початку лютого 1878 року, обвинувачені були виправдані і звільнені після одинадцяти тижнів у в'язниці [13].

Незважаючи на обмеження й утиски, потреба у громадській діяльності, активність румунських студентів у цьому напрямі призвели до створення нової національної формації Чернівецького університету – у грудні 1878 року затверджено статут академічного товариства «Junimea» («Молодість» – переклад з рум. Мови. – М.К.).

Необхідно зазначити, що організації із такими назвами з'являються в Румунії як румунські літературні товариства, перше з яких засноване в Яссах у 1863 році з ініціативи Т. Мейореску, П. Короп, В. Погор, Т. Розетті і Я. Негруцци. Перетворившись на найвпливовішу інтелектуальну асоціацію румунського королівства XIX століття, «Junimea» пропагувала всебічний розвиток молодого покоління та використання отриманих кондицій протягом життя. Т. Віану підкреслює п'ять рис, що притаманні члену цього товариства: наявність філософського складу характеру, ораторський талент або бажання їм стати, іронія та самоіронія, критичне мислення й освіта (класична та академічної) [17, 24].

Метою створення національного товариства була «підтримка румунського духу на Буковині – австрійській провінції», аж до приєднання її до румунських земель (у тексті статуту старої Молдови – М.К.). Але основним завданням діяльності «Junimea» стало відновлення власного реноме серед громадського суспільства та стосунків із владою краю й керівництвом університету. Саме тому основними напрямками діяльності стали благодійна, культурно-розважальна та пропагандистська робота. При цьому національний контекст, а саме відзначення важливих дат, святкування національних свят, використання традицій і елементів народної творчості, відходить на другий план (див. табл. 1).

Підтримка незаможних представників румунської молоді та фінансування «стипендій» кращих студентів-членів товариства здійснювалося за рахунок коштів, що були зібрані під час вечорів, свят та інших масових заходів. Взагалі, традиція встановлювати благодійні скриньки закріплюється майже з початку існування «Junimea». Крім того, підтримка успішних студентів стала частиною видатків з фонду товариства. Рішення про це більшістю голосів було прийнято на загальних зборах в січні 1882 [17, 27].

Традиційною формою культурно-просвітницької роботи стали літературні або тематичні вечори, урочисті свята й фестивалі. При цьому, всі ці форми були представлені на практиці, адже для товариства була характерна системність у роботі, причиною повної відсутності будь-яких заходів (вересень-жовтень) став виключно початок навчального року або екзаменаційна сесія. 5 грудня 1882 року «Junimea» відзначає два свята: день Святого Миколая – благодійне свято з подарунками для дітей із бідних румунських родин; та урочисту вечерю з нагоди початку другого року діяльності.

Таблиця 1

Зміст, мета або завдання, напрями, форми та методи виховної діяльності румунських академічних товариств Чернівецького університету

Назва	«Arboroasa»	«Junimea»
Мета або завдання діяльності	Зміцнення авторитету румунської спільноти в краї та в світі	«Підтримка румунського духу на Буковині до приєднання її до румунських земель»
Напрями діяльності	Патріотичний; культурно-просвітницький, благодійний; розважальний	Благодійний; культурно-розважальний; пропагандистський
Форми діяльності	Конференції по національній історії і літературі; літературні та музичні вечори; бібліотека, читальна зала; концерти та свята	Фестивалі; благодійні акції; літературні вечори й зустрічі; лекції; розваги та народні свята; танцювальні вечори
Специфічні методи	Догляд за книжковим фондом	Благодійні скриньки
Особливості	–	Державний статус товариства (1919)

Саме в цей період «Junimea» розпочинає систематичну роботу в провінціях краю. Лише протягом 1882–1883 рр. було проведено 4 літературні вечори – м. Сторожинець, Берегомет, Чудей, Кимпилунг; 4 лекції на тему: «Відносини чоловіка і жінки – релігія та сучасність» (листопад, лютий, березень 1883); літературна зустріч (серпень, 1882); 4 розваги та народних свята – с. Теремблече, с. Топорівці (грудень-січень, 1883); низка танцювальних вечорів.

Відкриття румунських бібліотек на селі стикнулося з одного боку з відсутністю приміщення, а з іншого – небажання дорослого населення дозволяти дітям та молоді відвідувати такі читальні. З цими проблемами члени товариства боролися шляхом систематичного зацікавлення всіх – і дорослих, і дітей: читання казок, літературних творів; проведення народних та релігійних свят, забав та ігор; залучення заможних родин до процесу виділення власних приміщень або фінансування оренди приміщень.

Початок ХХ ст. знаменується зняттям негласного надзору за діяльністю товариства, проте палітра напрямів і форм не змінюється. Саме в цей період «Junimea» починає активно брати участь у заходах інших студентських товариств Чернівецького університету. Причиною стали зміни в головуванні, адже лідер товариства К. Мораріу виступав за відокремлення румунської спільноти від студентства взагалі. Разом із членами «Академічної читальні» протягом 1883–1885 рр. румунські студенти організували більше 10 загальноуніверситетських заходів розважального характеру: концерти, бали, лекції – ось неповний їх перелік. Архівні фонди зберегли листування між цими товариствами щодо

організації річниці заснування університету. При цьому, звернення товариства зафіксувало різку критику спроб «Академічної читальні» «протягнути» проект святкових заходів, запропонований ректором і непогоджений зі студентами [2, 112; 9].

Приєднання буковинського краю до Королівської Румунії було визначено членами «Junimea» таким чином: «досягнення столітньої мрії про територіальну цілісність» і, відповідно, необхідність існування й діяльності національного румунського студентського товариства різко зростає: «нація досягає прогресу лише шляхом духовного та культурного розвитку» [19, 2].

Збільшення членів, розширення діапазону діяльності і вимоги, що висували нові політичні та економічні умови, вимагали нових статутних положень. Отже з метою ефективного адміністрування загальні збори товариства проголосували за новий статут, який 4 жовтня 1934 року був прийнятий у новій редакції.

Новозатверджений статут товариства виокремлює мету діяльності таким чином: «Національна культура і пропаганда є і мають бути одним з головних і достойних завдань академічного товариства й кожного студента зокрема. Студент найбільш здатний через свою інтелектуальну підготовку і духовну чистоту, нести й передавати з покоління в покоління запалений факел націоналізму» [там само].

Отже, з цього моменту завдання і, відповідно, напрями діяльності були розширені: національно-пропагандистський; освітньо-виховний; культурно-мистецький; підготовка товариських кадрів [5, 25]. Крім того, з 1919 року товариство отримало державний статус.

Звіт за 1930 рік ілюструє різноманітні форми культурно-просвітницької та національно-пропагандистської роботи, здебільшого заходи синтезували в собі всі ці напрями. Наприклад, 24 січня відзначалося двома потужними заходами – «Фестивалем румунської культури», що був організований у Національному театрі та «Великий вечір» у «Будинку офіцерів». До програми свят входили літературні читання за участю як відомих румунських авторів, так і членів товариства Б. Слушанські, В. Боти, Ф. Дорофтей, Т. Плопа та інших; пропагандистський диспут: «Румунська нація – сильна нація» із роздачею листівок; урочиста вечеря та танцювальний вечір; спортивні змагання (на жаль, не визначено з якого виду спорту – М.К); спектакль-комедія; масовий парад тощо.

Саме в тридцятих роках ХХ ст. найпотужнішим напрямом стає літературна складова культурно-просвітницької діяльності товариства. 28 травня того самого року в залі Національного театру активістами товариства організований «Великий літературний вечір». Урочиста частина розпочалася виступом Б. Слушанські на тему «Літературні течії в Жунімя», продовжилася читанням оригінальних творів Д. Вітенку, Т. Келаріу. Т. Кантеміра, М. Плопа. Спектакль-комедія «Вчений Омега», переклад якого з

французької зробив Д. Вітенку, зібрав надзвичайну кількість глядачів. Головні ролі в спектаклі зіграли активні члени товариства І. Костюк і Р. Стефанелі.

Взагалі, літературні вечори були основною формою діяльності академічного товариства «Junimea». Їх тематика і зміст, час і місце проведення, а також тривалість дозволяють зробити висновок про широке охоплення різних аспектів культурно-мистецького напрямку.

Крім літературних вечорів потужним комбінованим варіантом діяльності стали конференції – літературна частина синтезувалася з лекціями, науковими доповідями тощо. Їх вдало використовували, зокрема на виїзді. Наведемо теми, дати й місце проведення таких заходів. Упродовж 1931–1932 рр. проходить цикл конференцій, які супроводжуються цікавими дискусіями, а саме: А. Ропчану «Криза сучасної культури»; Г. Галатюк «Художні аспекти в фольклорі Сімона Флоря Маріан»; А. Мойсюк «Економічна криза»; І. Іванович «Великі люди в малій Румунії»; Н. Рошка «Іон Барбу. Замітки сучасної лірики»; В. Бота «Радянська погроза»; Г. Галатюк «Епігон Іона Крянге: Іон Драгослав»; Н. Паулович «Вина з фруктів»; священник О. Сімігановські «Поезія в естетико-етичному світлі». Необхідно зазначити, що теми конференцій віддзеркалювали актуальні суспільно-політичні проблеми краю, країни, Європи. Наприклад, у 1933 році більшість конференцій була присвячена проблемі фашизму: доповідач А. Болохан: «Роздуми щодо італійського фашизму», В. Слімак «Проблема роззброєння», І. Іванович «Фашистські діяння», Я. Опаїць «Соціалістичні течії» [19, 8].

У 1934 році, уперше на Буковині, членами цієї спілки була проведена така інноваційна форма діяльності, як «Літературний процес». Перший з двох таких процесів розглядав винуватість Іона – героя роману «Іон» П. Ребряну. Головував у цьому процесі Т. Попович, обвинувачем виступав Д. Вітенку, а захищав Н. Гошка. «Членами журі присяжних» стали всі присутні. Вердиктом учасників стало визнання вини героя роману. Другий процес розглядав не зовсім літературну проблему «Чи є війна необхідною і невідворотною?» – така тема була запропонована самими слухачами [19, 10].

«Junimea» продовжує потужну діяльність у сільській місцевості, започатковану ще на початку ХХ ст. Неповний перелік заходів, що були проведені на тренах Буковинського краю, містив:

- літературний вечір у Берегометі (січень, 1930);
- лекція на тему: «Студентство як культурний фактор у селах» (липень, 1930);
- літературна зустріч в м. Кимпулунг, с. Теремблече (серпень, 1930);
- зустріч із членом товариства З. Петрович в с. Вижниця (серпень, 1930);
- танцювальний вечір у с. Чудей (2 січня 1932).

Крім того, у сільській місцевості продовжили створення загальних сільських бібліотек. Саме такий заклад був відкритий 20 липня 1934 року в с. Солка почесним членом І. Тороуціу. З нагоди відкриття бібліотеки

громада села підготувала концерт, програма якого охоплювала літературні читання, танці й виступ співаків [19, 12]. Цей самий активіст (І. Тороуціу) подарував товариству 1000 книг, які були розповсюдженні по таким народним бібліотекам: 1) «Арбороаса» с. Йорданешті, 2) «Кабінет лекцій» з Ліпкан, 3) «Рана» с. Стража; 4) «Трікокор» з Клокучки; 5) «Луцаферул» с. Петричени; 6) «Феклія» с. Космін; 7) «Міхай Емінеску» с. Купка; 8) «Ренвієря» с. Валя-Саке; 9) бібліотека у початковій змішаній школі с. Мітокул Драгомірней; 10) «Жунімя» с. Банилів; 11) «Товариство стрільців» с. Віковул де Сус; 13) «Міхай Емінеску» с. Купки; 14) «Луцаферул» с. Банчени. Останнім номером у розподілі книг стала іменна «Бібліотека Іліе Тороуціу» з с. Солка [4, 211].

У середовищі товариства традиційно продовжувалася підготовка (навчання) громадських діячів (товариських активістів). Необхідна зазначимо, що старші та більш досвідчені учасники готували «нову зміну», доручаючи молодим організувати та проводити частину або навіть весь товариський захід. Так, молоді члени готували план майбутнього заходу, визначали шляхи фінансування, складали список запрошених гостей, знаходили приміщення для проведення тощо. Необхідно зазначити, що старші члени товариства спостерігали та координували дії молодших, а не жорстко диктували умови та правила. Так, у тісній співпраці було проведено урочисте святкування 50-ої річниці румунського студентського руху в 1935 році.

Ще один характерний саме для «Junimea» напрям діяльності варто проаналізувати саме тут: у 1928 році товариство відкрило гуртожиток для студентів та молоді у приміщенні, яке у власність передав почесний член організації К. Косович [17].

Отримана у власність будівля не була пристосована для проживання, зокрема покрівля була пошкоджена в декількох місцях. Керівництво університету спільно з міністерством народної освіти Румунії виділило 70000 лей на ремонт будівлі, заміну покрівлі, а префектура м. Чернівці – 10000 лей на придбання меблів та необхідного обладнання. Крім того, влада Буковини забезпечила гуртожиток 100 м³ дров, перерозподіливши щорічний план міністерства сільського господарства [19, 14–15].

Влада столиці краю систематично підтримувала товариство, одним із прикладів такої допомоги стало зменшення заборгованості «Junimea» перед міським бюджетом шляхом передачі 10000 лей від мерії міста (мер Д. Мармелюк). А колишній мер, почесний член товариства Н. Севяну, передав благодійну пожертву в сумі 2000 лей [19, 15].

Цікаво, що громадське товариство відшукало можливість підтримати «старанних» студентів, оплативши університетські курси або призначивши товариську стипендію. К. Косович надав раді товариства суму 100000 лей, з якої було виокремлено 3 стипендії для соціально незахищених членів. Упродовж 1930–1934 рр. стипендію імені К. Косовича тримували

Т. Керулян, К. Куку, І. Космович, Д. Лецчук, Т. Марікару, В і С. Патраш, В. Заводовський [19, 14].

Отже, крім затверджених статутом напрямів діяльності (національно-пропагандистський, освітньо-виховний, культурно-мистецький та підготовка товариських кадрів), у товаристві розвинулася робота з соціального патронату соціально незахищених представників молоді та студентів.

З моменту заснування в Чернівецькому університеті з'явилася значна кількість студентських об'єднань. На початку їх діяльності переважна кількість не виокремлювала національний характер та охоплювала студентів всіх національностей, або містила в назві слово «німецьке», а за фактом була «поліетнічна»: корпус «Gotia» (13.05.1876), «Dacia» (1876), «Alemania» (13.05.1877). Проте саме з них були створені академічні товариства з чітко виокремленими національними ідеями.

Німецьке академічне товариство «Dacia» було перейменовано у «Клуб німецьких студентів», членами якого стали 66 студентів Чернівецького університету, а в липні 1877 року з нього було утворено німецьке академічне товариство «Arminia» (13.05.1877). Спілка визначала метою своєї діяльності: «об'єднання всіх студентів німецької національності, сприяння німецькому спілкуванню та захист інтересів німецьких студентів у кожному напрямі». Необхідно зазначити, що по мірі трансформування типу та назви цієї організації загальна мета зберігалася в певному сталому формулюванні [1, 33].

Є. Турчинський охарактеризував ставлення керівництва до «Arminia» як привелігійоване та поставив його на один щабель із «елітним продуктом» К. Томашука – «Академічною читальнею» [20, 154]. Засновниками «Arminia» були Ф. Нойтойфель, О. Маєр, Ю. Герцог, А. Бухер, активні студентські діячі та успішні студенти. Підтримка керівництва університету дозволила товариству впроваджувати, крім класичних форм діяльності, «коштовні» форми діяльності: святкові вечори, національні свята і бали.

Національна конфронтація, що майже одразу з'явилась у товариському русі, застала переглянути засади діяльності й формат «Arminia» і з 1 січня 1881 року земляцтво перейменовано в академічну корпорацію «Армінія» (Burschenschaft «Arminia»). Перевага саме такого типу формування визначалась як «справжній прояв німецької національної ідеї». А гаслом нової формації стала активна громадсько-політична та національна позиція членів, а саме: «Студентство мусить присвячувати себе не тільки науці, а й бути носієм переконань».

Необхідно зазначити, що німецькі організації краю досліджуваного періоду намагалися систематично співпрацювати, навіть рухатись у свій діяльності паралельним шляхом. Одним із чисельних систематичних заходів стало святкування відкриття нового семестру (22 вересня 1882 року),

організацію якого взяли на себе представники «Німецької читальні», «Німецького шкільного товариства» та «Arminia».

Крім того, діяльність «Arminia» в галузі співпраці з німецькими корпораціями Австро-Угорщини була високо оцінена, організаційні зміни зустрінуті з ентузіазмом. Взагалі, корпорації розглядалися чи не як єдина можлива форма товариської організації німецької молоді в ХХ столітті, що дозволяла вірити в німецьку силу, стати форпостами цієї сили та віри, використовувати всі можливі форми й засоби для виховання справжнього німця [12].

Отже, аналіз архівних фондів, звітної документації, спогадів та статей досліджуваного періоду дозволяє визначити, що саме такі засадничі положення, загальний напрям діяльності, форми й методи їх реалізації були притаманні всім німецьким буршеншафтам (корпораціям), що діяли в Чернівецькому університеті.

Дух змагальності, притаманний громадському життю національних спільнот Буковини, наявність вже організованих студентських об'єднань українського «Союзу», румунської «Arboroasa», німецької «Arminia» та прагнення полонійної молоді до об'єднання спричинили створення польської студентської організації – товариства польських студентів «Ognisko» (у перекладі з польської вогнище – М.К.) через два роки після заснування Чернівецького університету. Факт заснування та статут товариства було затверджено резолюцією крайового уряду від 27 грудня 1877 року за номером L11.461 [1, 11–12; 23–24].

Згідно зі статутом товариства, головним завданням діяльності стало: «боронити польську молодь від денаціоналізації... ушляхетнити серця, загартувати характери членів за допомогою праці по відродженню нації та поступу людства». Досягти поставленого завдання передбачалося, перш за все, за рахунок у впровадження активної культурно-просвітницької роботи [22].

Постійний обмін думками, гарячі дискусії, товариські зібрання, спільні з «Читальнею польською» культурно-артистичні імпрези, – все це формувало світогляд польської студентської молоді, спричиняло формування певної свідомої позиції у відносинах з іншими національними громадами Буковини. Протягом перших чотирьох років існування «Ognisko» досить жваво діяло в напрямі розвитку культури краю. Але дотичність та схожість заходів, відсутність підтримки ініціативи, обмеженість у фінансах, заборона займатися збором благодійних коштів, а також активна діяльність «Читальні польської» преситили членів товариства і в 1882 році воно фактично занепало.

Поштовхом до відновлення діяльності польського студентства став вихід чернівецької «Газети польської», заснованої в 1883 році. Її редактор К. Колаковський разом з відомим активістом польського національно-культурного руху на Буковині В. Прусом-Межвінським розуміючи

важливість польського представництва в студентському русі, у своїх статтях закликали «...відродити дух пізнання, діяльності й поступу в «Ognisko».

Саме аналіз діяльності інших громадських спільнот Буковини, зокрема студентських, перспективи співіснування та співпраці з іншими національними товариствами, а також гостра полеміка читачів із вимогою відродити «Ognisko» на сторінках «Газети польської» допомогли відновити товариство [16].

Відтоді «Газета польська» почала слідкувати за урядовою етнонаціональною статистикою університету, постійно оприлюднювала її дані й порівнювала загальну кількість польських студентів з кількістю членів «Ognisko» [16].

Перед початком Першої світової війни майже всі студенти-поляки університету «Франціско-Йозефіна» (близько 50 осіб) були членами цієї полонійної академічної інституції [15, 4–6; 21, 15].

Варто також відзначити, що протягом другої половини 80-х – початку 90-х рр. XIX ст. відносини «Ognisko» з українськими, румунськими, німецькими, єврейськими національними студентськими корпораціями університету не були безхмарними. Це було закономірно, адже в той час поступово загострювалися національні, конфесійні, соціальні протиріччя в рамках обмеженого простору так званої «Малої Австрії», тобто Буковини, загалом.

Друга половина 80-х – початок 90-х років XIX ст. пройшли для «Ogniska» також під знаком внутрішньої організаційної динаміки, остаточного формування ідеологічного підґрунтя діяльності студентської корпорації та визначення пріоритетних напрямів громадських ініціатив. Зваживши на культурно-просвітні методи провадження національного руху старших і більш досвідчених членів буковинської Полонії, польські студенти в міру своїх сил підтримували даний вектор ініціативності. Про це, наприклад, можуть свідчити дані відносно активної участі членів «Ognisko» в організації спільних із «Читальнею польською» акцій.

Зовнішня діяльність «Ognisko» в цей період його існування була досить різноплановою. Його члени запрошувалися доповідачами або ведучими курсів з історії нації та польської літератури в «Читальні польській» м. Чернівці. З часом «Ognisko» стало автономним членом Читальні. Студенти брали активну участь в її імпрезах та святкуваннях [18].

Також товариство підтримувало тісні партнерські стосунки з польськими студентськими організаціями Галичини, зокрема Львівського університету (польською «Академічною читальнею», заснованою при Львівському університеті наприкінці 60-х рр. XIX ст.), Львівської політехніки, краківського Ягеллонського університету. Також чернівецьке «Ognisko» було постійним і активним членом спілки польських студентських товариств «Ognivo» зі штаб-квартирою у м. Львові. Разом із тим, члени польської студентської організації Чернівецького університету постійно

брали участь в ювілейних святах товариств польських студентів «Ognisko» Відня і Грааца тощо.

Значну увагу діячі товариства польських студентів приділяли організації туристичних і краєзнавчих екскурсій для членів польської громади Буковини. Підтримувалися тісні стосунки співробітництва і з польськими культурно-просвітніми товариствами Галичини і Тешинської Сілезії – делегати «Ognisko» були постійними гостями з'їздів та урочистостей останніх [1].

Окреслені обрії ініціативності дають підстави відзначити, що діяльність товариства польських студентів «Ognisko» справді неабияк прислужилася розвоєві національно-культурного руху поляків на Буковині, піднесенню патріотичних почуттів у середовищі польської учнівської молоді та серед поважних членів буковинської Полонії. Члени організації з кінця 70-х до початку 90-х рр. XIX ст. докладали максимум зусиль до поширення просвіти в різних верствах польської громади Буковини, піднесення знань про історію та культурні традиції своєї нації [6].

Систематичні зустрічі членів для обміну думками, товариські зібрання, дискусії, культурно-артистичні імпрези – ось неповний перелік форм роботи товариства в цьому напрямі.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Студентство буковинського університету представляло всі основні етнічні групи, що проживали в краї. Саме їх представники ставали найактивнішими учасниками національних студентських товариств, серед них – румунські «Arboroasa» та «Junimea», товариства польських студентів «Ognisko». Узагальненою метою діяльності цих спілок стало виховання освічених, культурних членів суспільства із яскраво вираженою національною ідентифікацією. Проте, зустрічались і більш розгорнуті положення: відновлення власного реноме серед громадського суспільства та стосунків із владою краю та керівництвом університету («Junimea»). Відповідно, основними напрямками були визначені патріотичний, культурно-просвітницький, благодійний та розважальний. Формулювання могли бути іншими, проте за змістом напрями були дотичними. У виховній роботі використовувалися різноманітні практичні форми діяльності: конференції з національної історії і літератури, літературні та музичні вечори, зокрема в облаштованій читальній залі («Arboroasa»), «Літературний процес» («Junimea»), товариські зібрання, спільні з «Читальнею польською» культурно-артистичні імпрези («Ognisko»).

Крім основних напрямів виховної діяльності, у товариствах зустрічались специфічні, наприклад, підготовка (навчання) громадських активістів, соціальний патронат соціально незахищених представників молоді та студентів («Junimea»), співпраця з польськими студентськими організаціями Галичини, Відня і Грааца («Ognisko») тощо. Значну увагу діячі

товариства польських студентів приділяли організації туристичних і краєзнавчих екскурсій для членів польської громади Буковини.

Крім вище означених спілок студентів, у Чернівецькому університеті діяли товариства, які на початку діяльності були поліетнічними й охоплювали студентів всіх національностей, але назва включала слово «німецьке»: корпус «Gotia», «Dacia», «Alemania». Згодом саме з них були створені академічні товариства з чітко виокремленими національними ідеями: товариство «Dacia» було перейменовано у «Клуб німецьких студентів», а в липні 1877 року з нього було утворено німецьке академічне товариство «Arminia». Характерними рисами виховної діяльності цих спілок стала підтримка керівництва університету, яка дозволила товариству впроваджувати «коштовні» форми: святкові вечори, національні свята й бали. Крім цього, ці товариства рухались у своїй діяльності паралельним шляхом, активно співпрацюючи.

Ще однією загальною закономірністю виховної діяльності студентських товариств Чернівецького університету досліджуваного часу стали їх особисті відносини, які можна визначити як неоднозначні: протягом другої половини 80-х – початку 90-х рр. XIX ст. поступово загострювалися національні, конфесійні, соціальні протиріччя на теренах Буковини.

На нашу думку, у подальшому необхідно проаналізувати виховну діяльність єврейських студентських формацій з метою визначення вдалих, результативних форм та методів роботи з молоддю.

ЛІТЕРАТУРА

1. ДАЧО (Державний архів Чернівецької області). – Ф. 3. – Буковинское краевое управление – оп.1. – ед.хр. 11509. – 1912. – 120 л.
2. ДАЧО (Державний архів Чернівецької області). – Ф. 1001. – Студенческое общество «Жунимя», г. Черновці. – Оп. 1. – ед. хр. 4. – Книга записи исходящих документов. – 1926–1928. – 136 л.
3. Завгородня Т. Освітньо-виховна діяльність українських товариств Галичини (1919-1939 рр.) / Т. Завгородня // Розвиток української та польської освіти і педагогічної думки (XIX–XXI ст.). – Т. 2. Діяльність громадських й культурно-освітніх товариств як чинник розвитку українського та польського шкільництва : зб. наук. пр. / за ред. Д. Герцюк і А. Гаратик. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – С. 13–26.
4. Кожокар М. В. Діяльність академічного товариства «Жунімія»: напрями, форми і методи / М. В. Кожокар // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. – Вип. 9. – С. 210–217.
5. Кожокар М. В. Особливості діяльності студентської організації «Жунімія» в напрямі всебічного виховання молоді (Буковина, кінець XIX – перша третина XX ст.) / М. В. Кожокар // Materials of the X International scientific and practical conference, «Fundamental and applied science», – 2014. Vol. 9. Pedagogical sciences. Sheffield. Science and education LTD. – С. 25–28.
6. Кожокар М. В. Створення та діяльність польського студентського товариства на Буковині / М. В. Кожокар // Materiály IX mezinárodn. vědecko-praktická conference

“Zprávyvědeckě Ideje – 2013”. D.l 12. Pedagogika : Praha. Publishing Hose “EducationandScience”. – S. 78–81.

7. Стражнікова І. Вивчення історико-педагогічних аспектів фізичного виховання учнівської молоді в Західному регіоні України вітчизняними дослідниками в кінці ХХ – на початку ХХІ століття / І. Стражнікова // Наукові записки Тернопільського національного пед. ун-ту імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2015. – № 1. – С. 8–13.

8. Цибанюк О. О. Управління системою фізичного виховання школярів на Буковині (друга половина ХІХ – початок ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / О. О. Цибанюк ; Івано-Франківськ, 2008. – 20 с.

9. Цибанюк О. Фізичне виховання школярів Буковини (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) : гендерний аспект / О. О. Цибанюк, Т. В. Палагнюк // Педагогіка, психологія та медико-педагогічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків : ХДАМД (ХХПІ), 2009. – № 8. – С. 158–159.

10. Anghel Popa, Societatea Academică Arboroasa din Cernăuți, 1875–1877, Editura Fundației Culturale “Alexandru Bogza”, Compulung Moldovenesc, 2008. – 131 p.

11. Ioan Abutnaritei Societatea academica “Arboroasa” [Electronic resource]. URL : <http://www.mdd.orionmedia.ro/index.php/cultural-mainmenu-37/1513-societatea-academica-arboroasa>

12. Das Erwachendeutshen Geistesin Czernowits // Oesterreichisher Provinzial-Revue. – 1881. – 18 janner.

13. Dugan S. Istorical sociteții academic romane “Junimea” din Cernauți. – București, 1930. – 54 p.

14. Dugan-Opaiț, Arcadie. Albumul Mareal Societăților “Arboroasa” și “Junimea” din Cernăuți / Arcadie Dugan-Opaiț. – Suceava : Editura Universității “Ștefancel Mare”, 2015. – 405 p.

15. Feleszko K. Sladern Homo bucovinensis // Bukowina po stronie dialogu. – Sejny, 1999. – С. 4–6.

16. Gazeta polska. – а) 1883. – 30.09; б) 1883. – 15.12; в) 1899. – 8.11; г) 1899. – 9.11; д) 1899. – 11.11.

17. Junimea in istoria literaturii rominemoderne, de Șerban Cioculescu, Tudor Vianu, Vladimir Streinu, Editura Didactică și Pedagogică, 1971.

18. Ki Lechia [Electronic resource]. URL : <http://www.archiwumkorporacyjne.pl/index.php/muzeum-korporacyjne/czerniowce/k-lechia/>

19. Raportul societății academic române Junimea din Cernauți asupra anilor administrative 1930/31–1933/34. – Cernauți, 1934. – 20 p.

20. Turczynski E. Geschichte der Bukowina in der Neuzeit. – Wiesbaden, 1993. – S. 154. – 260 s.

21. Sprawozdanie wydziahi towarzystwa akademikow polskich “Ognisko” w Czerniowcach za rok 1885–1886. – Czerniowce, 1886. – 15 s.

22. Sprawozdanie wydziahi towarzystwa polskiego bratniej pomocy i czytelnii polskiej w Czerniowcach za rok 1905. – Czerniowce, 1906. – 64 s.

23. Zukowski O. Marsz sokolow polskich na Bukowinie / O. Zukowski. – Czerniowce: Nakladem “Sokol” w Czerniowcach, 1892. – 3 k.

24. Willaume M. Polacy w Rumunii. – Lublin : PCKOUMCS, 1981. – 112 s.

REFERENCES

1. DACHO (Derzhavnyi arkhiv Chernivetskoï oblasti), F. 3., *Akademycheskaia korporatsiia "Austria", h. Chernovtsi [Academic corporation "Austria", the city of Chernivtsi]*, op.1., ed. khr. 11509., 1912., 120 l.
2. DACHO (Derzhavnyi arkhiv Chernivetskoï oblasti), F. 1001., *Studencheskoie obshchestvo "Zhunymia", h. Chernovtsi [Student society "Junimia", city Chernivtsi]*, Op. 1., ed. khr. 4., *Kniha zapisi iskhodiashchykh dokumentov., 1926–1928.*, 136 l.
3. Zavorodnia, T. (2012). Osvitno-vykhovna diialnist ukraïnskykh tovarystv Halychyny (1919–1939 rr.) [Educational activities of Ukrainian Associations of Galicia (1919–1939)]. *Rozvytok ukraïnskoï ta polskoï osvity i pedahohichnoi dumky (XIX – XX st.)*, T. 2. *Diialnist hromadskykh i kulturno-osvitnikh tovarystv yak chynnyk rozvytku ukraïnskoho ta polskoho shkilnytstva: zb. nauk. pr. / za red. D. Hertsiuk i A. Haratyk*, (pp. 13–26). Lviv: LNU imeni Ivana Franka.
4. Kozhokar, M. V. (2016). Diialnist akademichnoho tovarystva "Zhunimiiia": napriamy, formy i metody [Creation and activities of the Polish Student Society in Bukovina]. *Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Fizychno vykhovannia, sport i zdorovia liudyny*, 9, 210–217. Kam'ianets-Podilskyi: Kam'ianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohiiienka.
5. Kozhokar, M. V. (2014). Osoblyvosti diialnosti studentskoï orhanizatsii "Zhunimiiia" v napriami vsebichnoho vykhovannia molodi (Bukovyna, kinets XIX – persha tretyna XX st.) [Features of the activity of student organization "Zhunimiiia" in the direction of the comprehensive education of youth (Bukovina, the end of the XIX – first third of the XX century.)]. *Materials of the X International scientific and practical conference "Fundamental and applied science", Vol. 9. Pedagogical sciences*. Sheffield. Science and education LTD, (pp. 25–28).
6. Kozhokar, M. V. (2013). Stvorennia ta diialnist polskoho studentskoho tovarystva na Bukovyni [Creation and activities of the Polish Student Society in Bukovina]. *Materiály IX mezinárodní vědecko-praktická conference "Zprávy vědeckě I deje". D.I 12. Pedagogika*, (pp. 78–81). Praha. Publishing Hose "Education and Science".
7. Strazhnikova, I. (2015). Vyvchennia istoriko-pedahohichnykh aspektiv fizychnoho vykhovannia uchnivskoï molodi v Zakhidnomu rehioni Ukrainy vitchyznianymy doslidnykamy v kintsii XX – na pochatku XXI stolittia [Study of historical and pedagogical aspects of physical education of pupils in the Western region of Ukraine by domestic researchers at the end of the XX – the beginning of the XXI century]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho ped. un-tu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: pedahohika*, 1, 8–13.
8. Tsybaniuk, O. O. (2008). *Upravlinnia systemoiu fizychnoho vykhovannia shkoliariv na Bukovyni (druha polovyna XIX – pochatok XX stolittia) [Management of the system of physical education of schoolchildren in Bukovina (second half of the XIX – the beginning of the twentieth century)]* (PhD thesis abstract). Ivano-Frankivsk.
9. Tsybaniuk, O., Palahniuk T. V. (2009). Fizychno vykhovannia shkoliariv Bukovyny (kinets XIX – pochatok XX st.): hendernyi aspekt [Physical education of schoolchildren of Bukovina (end of the XIX – early XX century): gender aspect]. *Pedahohika, psykhohiia ta medyko-pedahohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, 8, 158–159. Kharkiv.
10. *Anghel Popa, Societatea Academică Arboroasad in Cernăuți, 1875-1877, Editura Fundației Culturale «Alexandru Bogza», Compulung Moldovenesc (2008).*
11. *Ioan Abutnariței Societatea academica "Arboroasa"*. Retrieved from: <http://www.mdd.orionmedia.ro/index.php/cultural-mainmenu-37/1513-societatea-academica-arboroasa>
12. *Das Erwachen deutshen Geistes in Czernowits. Oesterreichisher Provinzial-Revue (1881). 18 janner.*

13. Dugan, S. (1930). *Istoricul societății academice române "Junimea" din Cernăuți, București.*
14. Dugan-Opaïț, Arcadie (2015). *Albumul Marelui Societăților "Arboroasa" și "Junimea" din Cernăuți.* Suceava: Editura Universității "Ștefancel Mare".
15. Feleszko, K. (1999). *Sladern Homo bucovinensis. Bukowina po stronie dialogu,* 4–6. Sejny.
16. *Gazeta polska,* a) 1883., 30.09; b) 1883., 15.12; c) 1899., 8.11; d) 1899., 9.11; e) 1899., 11.11.
17. *Junimea in istoria literaturii romi nemoderne, de Șerban Cioculescu, Tudor Vianu, Vladimir Streinu, Editura Didactică și Pedagogică (1971).*
18. *Ki Lechia.* Retrieved from: <http://www.archiwumkorporacyjnej.pl/index.php/muzeum-korporacyjnej/czerniowce/k-lechia/>
19. *Raportul societății academice române Junimea din Cernăuți asupra anilor administrative 1930/31–1933/34 (1934).* Cernăuți.
20. Turczynski, E. (1993). *Geschichte der Bukowina in der Neuzeit.* Wiesbaden.
21. *Sprawozdanie wydziału towarzystwa akademików polskich "Ognisko" w Czerniowcach za rok 1885–1886 (1886).* Czerniowce.
22. *Sprawozdanie wydziału towarzystwa polskiego bratniej pomocy i czytelnicy polskiej w Czerniowcach za rok 1905 (1906).* Czerniowce.
23. Zukowski, O. (1892). *Marsz sokolow polskich na Bukowinie.* Czerniowce: Nakładem "Sokol" w Czerniowcach, 3 k.
24. Willaume, M. (1981). *Polacy w Rumunii.* Lublin: PCKOUM CS.

РЕЗЮМЕ

Кожокарь Марина. Специфика формирования личности в этнических студенческих обществах Буковины австро-венгерского и румынского периодов.

Целью данного исследования стал анализ цели, задач, закономерностей и особенностей воспитательной деятельности этнических студенческих организаций, действовавших в Черновицком университете в австро-венгерский и румынский периоды. В статье рассмотрены основные компоненты воспитания в таких этнических студенческих обществах, как румынские «Arboroasa», «Junimea», немецкие «Gotia», «Dacia», «Alemania», польское «Ognisko». Целью деятельности этих обществ стало воспитание образованных, культурных членов общества с ярко выделенной национальной идентификацией, а также развитие благотворительности. Рассмотрены основные формы деятельности: конференции, литературные и музыкальные вечера.

Ключевые слова: Буковина, этнос, воспитание, нормы, поведение, союзы, студенты, общества, университет.

SUMMARY

Kozhokar Maryna. Specific features of the personality formation in ethnic students' societies of Bukovyna in Austro-Hungarian and Romanian periods.

The purpose of this study, determined by the author, was to analyze the objective, tasks, regularities and peculiarities of the educational activities of ethnic student organizations operating in Chernivtsi University in the Austro-Hungarian and Romanian historical periods. The author states that students of Bukovyna University represented all the basic ethnic groups of the region, and, of course, its representatives became the most active members of the social movement. The main components of the education of such ethnic student societies as the Romanian "Arboroasa" (22.12.1875), "Junimea" ("Youth", December 1878), German corps "Gotia" (13.05.1887), "Dacia" (1876), "Alemania" (13.05.1877), Polish "Ognisko" (December 27,

1877), etc. were considered in the article. The popularity of the first Romanian student association "Arboroasa" is proved by the following data: 44 out of 54 Romanian students immediately expressed a desire to become its members. The purpose of this society's activity was to bring up intelligent, cultural members of the society with a well-defined national identity, as well as the development of charity in a social context. Based on the statute, their main directions were identified as patriotic, cultural and educational, charitable and entertaining. The main forms of activity were: conferences on national history and literature, outgoing literary and musical evenings. The purpose of this society's activity was to bring up intelligent, cultural members of the society with a well-defined national identity, as well as the development of charity in a social context. Based on the statute, their main directions were identified as patriotic, cultural and educational, charitable and entertaining.

The author examines in detail the reasons for the closure of societies, analyzes aspects of the public reaction to this action of the Austro-Hungarian and Romanian authorities, and discusses the historical prospects for the development of the national social movement.

The study identified the specifics of the above-mentioned societies: social patronage of socially unprotected youth and students ("Junimea"), support of the university authorities allowed the society to introduce, in addition to classical forms of activity, "expensive" forms of activity: celebrations, national holidays and balls (German societies).

Key words: Bukovyna, ethnos, education, norms, behaviour, unions, students, society, university.

УДК 378.013.42:316.723

Наталія Максимовська

Харківська державна академія культури, м. Харків

ORCID ID 0000-0002-3028-5727

DOI 10.24139/2312-5993/2017.05/121-131

СИСТЕМА АНІМАЦІЙНОЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ІННОВАЦІЙНИЙ ВИМІР

У статті розглядається анімаційна діяльність як інновація у соціально-педагогічному контексті. Зазначаються інноваційні аспекти системи анімаційної соціально-педагогічної діяльності, зокрема змістові, організаційні, технологічні. Анімаційна діяльність визначається як процес активізації соціально значущих дій із метою розвитку соціальної творчості, створення умов для вільного вибору культурних уподобань, одухотворення соціальних суб'єктів у межах відкритої соціально-педагогічної системи. Обґрунтовуються системні якості, що дозволяють характеризувати структуру й функцію досліджуваного об'єкта. Визначаються можливості подальшого розвитку анімації в умовах глобальних змін інформаційної доби.

Ключові слова: анімаційна соціально-педагогічна діяльність, системний підхід, інновації в соціокультурній сфері.

Постановка проблеми. Інновації в соціокультурній сфері є об'єктивно актуальними в сучасних складних глобальних та соціально-політичних умовах, оскільки духовна криза, погіршення позитивної взаємодії між соціальними суб'єктами зумовлюють пошук нових механізмів удосконалення соціального буття. Гармонізація соціальних стосунків настає в умовах рівноваги взаємодії особистості й соціальних спільнот, коли у перших є бажання та змога вдосконалювати суспільство, а друге відповідає навзаєм